

Svar på regeringsuppdrag

Rapport – Delredovisning av uppdraget att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift dnr Fi2017/03257/DF

Försäkringskassan FK 2022/023714

Datum: 2023-03-01

Uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift

Innehåll

Sammanfattning	3
Försäkringskassan fick 2017 i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift ..	4
Uppdragets genomförande	4
Aktuella anslutningar och tjänster	4
E-tjänstelegitimationen EFOS används av allt fler statliga myndigheter	5
Förstärkt förmåga inom cybersäkerhetsområdet	5
Samarbetsplattform för offentlig sektor (SAFOS)	6
Digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM)	6
Finansiell modell och ekonomi	7
Intäkter och kostnader har ökat jämfört med föregående år	7
Förslag om ett permanent uppdrag till fyra statliga myndigheter att tillhandahålla it-drift för att stärka Sveriges säkerhet	7
Samarbetet i SITSSAM har fortsatt fördjupas under 2022	8
Förslag om finansiering av samordnad och säker statlig it-drift	8

Sammanfattning

Försäkringskassan erbjuder sedan 2017 samordnad, säker statlig it-drift till statliga myndigheter och tillhandahåller idag en eller flera tjänster till 49 statliga myndigheter. En rad nya myndigheter har under 2022 kontaktat Försäkringskassan med förfrågningar. Anslutningar av myndigheter som behöver tjänsten it-arbetsplats (i tidigare delrapporteringar omnämnd som totalåtagande) fortsätter, men det är även stor efterfrågan från större myndigheter som vill använda enskilda tjänster och särskilt den elektroniska tjänstelegitimationen EFOS.

För att värna samhällets fortsatta digitalisering och säkra samhällsviktiga funktioner anser Försäkringskassan att staten bör stärka regleringen av digital infrastruktur och ta ansvar för att tillhandahålla vitala digitala funktioner. En del i att åstadkomma detta är en väl etablerad och säker statlig it-drift. Rysslands invasion av Ukraina har tydligt visat att en säker it-drift och skydd av samhällsviktiga verksamheter ställer höga krav på cybersäkerhet och fysisk säkerhet för it-anläggningar.

Fokus i genomförandet av uppdraget under 2022 har varit att ytterligare stärka säkerheten i de tjänster som tillhandahålls anslutna myndigheter. Samtidigt har det blivit allt tydligare att statlig it-drift behöver tillhandahållas av flera statliga myndigheter. Även stora myndigheterna behöver nyttja varandras kompetens och tekniska infrastruktur för att öka kapaciteten samt stärka säkerhet och robusthet. Försäkringskassan, Lantmäteriet, Skatteverket och Trafikverket har därför under 2022 fortsatt att utveckla och fördjupa sin samverkan inom ramen för programmet SITSSAM. För att värna Sveriges säkerhet bör dessa fyra myndigheter omgående få i uppdrag att tillhandahålla säker it-drift till statliga myndigheter. Uppdrag till dessa fyra myndigheter bör delfinansieras med ett anslag om totalt 40 miljoner kronor årligen för att ge goda förutsättningar att utveckla nödvändiga säkra tjänster och fler myndigheter att ansluta. Uppdragen bör därutöver vara avgiftsfinansierade.

Behovet av att kunna förebygga, förhindra, identifiera, hantera och följa upp incidenter och problem inom cybersäkerhetsområdet fortsätter att öka kraftigt varför myndighetens cybersäkerhetsområde byggs ut och förstärks.

Under 2021 lanserades en första versionen av samverkansplattformen SAFOS. Under 2022 har it-tjänsten vidareutvecklas för att möta den statliga myndighetsmarknadens och anslutna myndigheters behov. Idag är 11 myndigheter anslutna till tjänsten, och det är 62 myndigheter som efterfrågat den. Behovet av en plattform som stödjer samverkan och samarbete är således stort.

Försäkringskassan fick 2017 i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift

Försäkringskassan fick den 24 augusti 2017 i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift till vissa myndigheter. Uppdraget förlängdes och justerades 2019 och 2022.¹ Uppdraget löper till den sista december 2024. Försäkringskassan har inom ramen för sitt uppdrag delredovisat 2017, 2018, 2019, januari 2020 samt november 2020.

Uppdragets genomförande

Försäkringskassans initiala mål för uppdraget mellan 2018 och 2020 var att samverkan skulle ha realiserats med minst två myndigheter och inletts med ytterligare tre. Positiva effekter skulle ha uppnåtts och permanenta former vara fastställda. En statlig offentlig utredning, It-driftsutredningen, fick 2019 i uppdrag att föreslå permanenta former för säker samordnad it-drift (SOU 2021:1 och SOU 2021:97). Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Målet att inleda samverkan med minst två myndigheter uppnåddes 2018. Utfallet av uppnådda effekter analyserades av en extern leverantör och redovisades i oktober 2019. Analysen bifogades till åiterrapporteringen i januari 2020.

Aktuella anslutningar och tjänster

Försäkringskassan tillämpar en standardiserad anslutningsmodell. Totalt 49 myndigheter använder idag en eller fler tjänster. Därtill har samverkan initierats med ytterligare 7 myndigheter och paketering av tjänster pågår för 4 myndigheter.

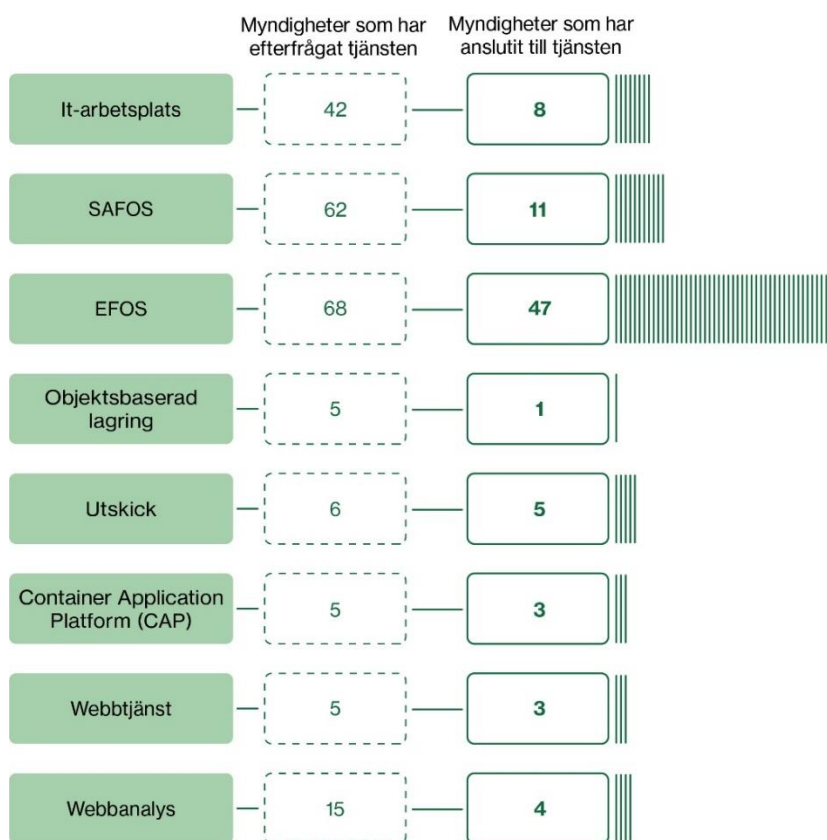
Den initiala behovsanalys som gjordes 2017 pekade på att det största behovet var helhetsåtagande för små myndigheter med en liten eller ingen egen it-avdelning. Detta behov var inget som särskilt lyfts i tidigare utredningar. Försäkringskassan byggde därför initialt upp samverkansprocesser och tjänsten it-arbetsplats för att möta behovet av att tillhandahålla helhetsåtaganden.

I arbetet med uppdraget har det visat sig att statliga myndigheter med egen it-avdelning i första hand har behov av enskilda it-tjänster för att komplettera de egna it-leveranserna. Många av dessa myndigheter efterfrågar så kallade plattforms- och infrastrukturtjänster, men även en plattform för samverkan och samarbete mellan myndigheter.

Idag erbjuds åtta tjänster. Flest anslutna myndigheter finns till tjänsten för elektronisk tjänstelegitimation, EFOS, som har 47 anslutna myndigheter. It-arbetsplats har 8 anslutna myndigheter, SAFOS har 11 anslutna myndigheter och utskick 5. Utöver dessa tjänster erbjuds också objektbaserad lagring, container application platform, webbtjänst och webbanalys. En lång rad myndigheter, utöver de redan anslutna, har efterfrågat tjänsterna it-arbetsplats, SAFOS och EFOS. Även för övriga tjänster finns intresse från flera myndigheter.

¹ Regeringen, Uppdrag att erbjuda säker och samordnad statlig it-drift, dnr Fi2017/03257/DF
Ändring av uppdrag att erbjuda säker och samordnad statlig it-drift, dnr I2019/02515/DF
Ändring av uppdraget att erbjuda säker och samordnad statlig it-drift, dnr I2022/02320

Tjänster som Försäkringskassan erbjuder inom Samordnad och säker statlig it-drift

Figur 1 Illustration av de 8 it-tjänster som erbjuds, hur många som är anslutna och hur många som efterfrågat respektive tjänst.

E-tjänstelegitimationen EFOS används av allt fler statliga myndigheter

Försäkringskassan tillhandahåller e-identitet för offentlig sektor (EFOS) som är en elektronisk tjänstelegitimation. EFOS tillhandahålls, som framgår ovan, till 49 statliga myndigheter och används av 55 000 statliga tjänstemän. Årstakten för anslutning till EFOS är 5–10 myndigheter per år. Även andra organisationer än statliga myndigheter har uttryckt ett intresse för denna tjänst, men den erbjuds idag bara till statliga myndigheter.

EFOS är anmäld som en e-legitimation som kan användas inom den europeiska unionen på tillitsnivån hög.

Förstärkt förmåga inom cybersäkerhetsområdet

År 2019 inrättades området cybersäkerhet på Försäkringskassan. Området utgör en övergripande styrningsfunktion för it-säkerhet och agerar som en styrande och stödjande helhet för hela it-avdelningen. Området cybersäkerhet deltar i alla stegen i anslutningsprocessen för nya myndigheter och stöttar både Försäkringskassan och anslutna myndigheter. Inom området finns även ett s.k. security operations center (SOC) som ansvarar för säkerhetsanalys och sårbarhetsskanning.

Med anledning av den globalt ökande förekomsten av cyberbrottslighet och de stora effekter som ett cyberangrepp kan få på kärnverksamheten för både Försäkringskassan och anslutna myndigheter har området byggts ut kraftigt under 2021 och 2022.

I samband med det skärpta geopolitiska läget läggs extra stor vikt vid vår förmåga att kunna återställa it-miljön. Förstärkta kontinuitetsövningar med full återläsning från datasäkringslösningar kommer att ske under 2023. Detta innefattar även myndighetens samtliga anslutna myndigheter. Cybersäkerhetsområdet har även utökat sårbarhetsskanningen för anslutna myndigheter och utökat kontrollerna av externa anslutningar under året.

Ett myndighetsgemensamt samverkansforum har startats upp på initiativ av Försäkringskassan där även Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) deltar. Syftet är att dela säkerhetsrelaterad information och erfarenheter. Under året kommer MSB att ansvara för att arbetet får permanenta former via forumet GovSEC.

Samarbetsplattform för offentlig sektor (SAFOS)

Behovet av säkra plattformar för digital kommunikation för att stödja Försäkringskassans kärnuppdrag ökar kraftigt. Under pandemin ökade antalet digitala möten och behovet av tekniskt lättanvänt stöd för samarbete. I och med att allt fler möten och samarbeten sker med parter utanför den egna organisationer ökar även behovet av lösningar som kan användas för externa samarbeten.

Behovet av att samverka digitalt med andra myndigheter och samverkanspartners är stort inom myndighetssverige. De vanligaste lösningarna idag är marknadsbaserade molntjänster, som förenklar arbetet med både fildelning och möten, men innebär direkt eller indirekt tredjelandsoverföringar av personuppgifter. Det är svårt att identifiera publika molntjänster som uppfyller myndigheters rättsliga krav på lagring och hantering av information. Samtidigt ökar hotbilden i världen och säkerhetsaspekterna är viktigare än någonsin.

Inom ramen för regeringsuppdraget har därför Försäkringskassan, vilket också redovisades i den förra delredovisningen, utvecklat en samverkansplattform för offentlig sektor (SAFOS). Utvecklingen av SAFOS har bedrivits parallellt med det myndighetsgemensamma projektet om en digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM), vilket har inneburit att lärdomar från DSAM har kunnat utnyttjas vid utvecklingen av den egna tjänsten och omvänt.

SAFOS tillhandahålls "molnlikt", men all information hanteras i Försäkringskassans egna datacenter av säkerhetsklassad personal. Detta ger ett långsiktigt hållbart alternativ som bland annat är oberoende andra länders lagstiftning.

Utifrån de täta dialoger med andra myndigheter som Försäkringskassan har inom regeringsuppdraget är nu två tjänster paketerade varav samarbetstjänsten ligger i produktion med ett 15-tal myndigheter anslutna och mötestjänsten med både video och chat kommer att lanseras stegvis med videodelen i andra kvartalet 2023.

Digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM)

Under 2021 och 2022 har Försäkringskassan deltagit i ett myndighetsgemensamt projekt, Digital samarbetsplattform för offentlig sektor (DSAM), med syftet att identifiera och kartlägga lösningar som uppfyller statsförvaltningens behov av lagliga och lämpliga digitala verktyg för samarbete. Lösningar för videokonferens, dokumentlagring, möten för stora grupper, chatt, digital att-göra-lista och digital whiteboard har ingått i projektet. Arbetsgruppen har utvärderat tjänster och lösningar enligt en gemensamt framtagen kravspecifikation. DSAM har publicerat den kravspecifikation som den fortsatta analysen sedan utgick från och har utifrån kravspecifikationen identifierat lösningar som i sig själva eller i kombination med kompletterande lösningar lever upp till de uppställda kraven.

Finansiell modell och ekonomi

Verksamheten inom ramen för uppdraget finansieras med avgiftsintäkter från de myndigheter som nyttjar de tjänster som tillhandahålls. Under åren 2017–2020 finansierades delar av uppbyggnaden av verksamheten med ett inomstatligt bidrag.

Intäkter och kostnader har ökat jämfört med föregående år

Både intäkterna och kostnaderna har ökat från föregående år. Ökningen beror på att fler myndigheter har anslutits eller håller på att ansluta sig till SSSID-samarbetet. Intäkterna är 11,0 miljoner kronor högre än budgeten i regleringsbrevet och kostnaderna är 10,9 miljoner kronor högre. Avvikelsen beror till stor del på förskjutna och fördröjade anslutningsprojekt. Avvikelsen beror också på att anslutningen av vissa myndigheter har varit mer komplex och tidskrävande än beräknat.

Det ackumulerade underskottet uppgår till 17,8 miljoner kronor, varav årets resultat är ett överskott på 3,1 miljoner kronor. Verksamheten är fortfarande under uppbyggnad och har expanderat på kort tid vilket medför utmaningar vad gäller kostnadsfördelning och avgiftssättning.

För att nå en verksamhet i balans har Försäkringskassan under året analyserat kostnaderna för de olika tjänsterna och avgifterna har därefter justerats. Sammantaget är bedömningen att verksamheten kommer att nå full kostnadstäckning på några års sikt enligt den plan som Försäkringskassan har. Omvärldsläget påverkan på kostnaderna kan emellertid få inverkan på resultatet 2023 då avgifterna sattes innan prisökningar från leverantörer aviserats.

Ekonomiskt utfall t.o.m. 2022 (exklusive EFOS och SITSSAM):

Tabell 1 Samordnad och säker statlig it-drift, tusen kronor

	2020	2021	2022	Budget 2022
Ingående balans	-19 467	-14 933	-20 942	
Avgiftsintäkter	77 051	91 064	126 049	115 000
Kostnader	-72 517	-97 073	-122 906	-112 000
Årets resultat	4 534	-6 009	3 143	
Utgående balans	-14 933	-20 942	-17 799	

Förslag om ett permanent uppdrag till fyra statliga myndigheter att tillhandahålla it-drift för att stärka Sveriges säkerhet

Förslag: Försäkringskassan, Lantmäteriet, Skatteverket och Trafikverket bör ges i uppdrag att tillhandahålla it-drift till statliga myndigheter.

Det är nödvändigt att statliga myndigheter och särskilt statliga samhällsviktiga verksamheter kan fortsätta att fungera och skydda den information som myndigheterna förvaltar också i tider av svåra påfrestningar på samhället och i krig. Verksamheterna och deras infrastrukturer behöver kunna utvecklas, underhållas och skyddas även under svåra förhållanden. Förutsättningarna att göra detta påverkas i allt högre utsträckning av externa faktorer. Försäkringskassans och andra statliga myndigheters verksamhet är i hög grad beroende av andra myndigheter och aktörer för informationsutbyten och digitala infrastrukturer. Verksamheterna är således avhängig en hög informations- och cybersäkerhet såväl i staten som helhet som i samhället i övrigt. Digitaliseringen av samhällsbärande funktioner innebär ökad sårbarhet. Sveriges digitala suveränitet behöver säkras och den offentliga förvaltningen bibehålla eller ta tillbaka kontrollen över samhällsbärande digitala funktioner och data. Ytterst är det staten som har ansvaret för att säkerställa att samhället kan fungera, inklusive vital digital infrastruktur, även i ett

ansträngt läge. Staten måste stärka kontrollen av digital infrastruktur och ansvara för att tillhandahålla vitala digitala funktioner.

Säker och effektiv it-drift är en förutsättning för att stärka kontrollen och ansvara för vitala digitala funktioner i fredstid och under allvarliga samhällspåfrestningar. Staten måste i alla lägen kunna råda över nödvändiga system, tjänster och funktioner. En förutsättning för säker it-drift är skyddade it-utrymmen för att kunna ha motståndskraft mot de mest allvarliga hoten.

En säker och effektiv it-drift ställer höga krav på organisation, kompetens och teknik samt finansiering. För staten finns skalfördelar med samordning av it-drift. För att stärka Sveriges säkerhet är det nödvändigt att använda statens samlade förmåga att tillhandahålla it-drift till statliga myndigheter och flera myndigheter bör ges i uppdrag att tillhandahålla säker it-drift. På så sätt kan stora myndigheter bidra till staten som helhet, men också få stöd av varandra.

För att stärka Sveriges säkerhet bör Försäkringskassan, Lantmäteriet, Skatteverket och Trafikverket snarast ges i uppdrag att tillhandahålla it-drift till andra statliga myndigheter.

Samarbetet i SITSSAM har fortsatt fördjupas under 2022

Försäkringskassan, Lantmäteriet, Skatteverket och Trafikverket bedriver sedan 2019 ett samarbetsprogram – säkra it-tjänster i statliga samverkan (SITSSAM) – för att undersöka hur dessa myndigheter skulle kunna erbjuda it-drift till andra statliga myndigheter. Även Transportstyrelsen deltar i samverkan mellan myndigheterna för att bidra med sina erfarenheter.

Under 2022 har programmet fördjupat samarbetet och kunskapsutbytet ytterligare. Samarbetet mellan myndigheterna i programmet SITSSAM sker inom en rad områden både för att stärka de enskilda myndigheterna som ingår i samarbetet och stärka staten som helhet. Bland annat pågår ett arbete med att utveckla målsättningar för en samordnad och säker it-drift för staten som helhet och ett arbete med utgångspunkter för vad som behövs för att stärka säkerheten samlat och för att minska beroenden sinsemellan. Dessutom sker också ett samarbete för att samordna arbete med skyddade it-utrymmen.

Förslag om finansiering av samordnad och säker statlig it-drift

Förslag: En samordnad och säker statlig it-drift tillhandahållen av Försäkringskassan, Lantmäteriet, Skatteverket och Trafikverket bör delfinansieras med 40 miljoner kronor årligen.

En delfinansiering av de fyra myndigheternas uppdrag att tillhandahålla säker it-drift är viktigt för att ge goda förutsättningar för att kontinuerligt utveckla och administrera en säker it-drift som tillhandahålls till både stora och mindre myndigheter. En anslagsfinansiering ger bättre möjligheter att snabbare bygga upp och etablera en säker och samordnad it-drift för statsförvaltningen. Uppdragen bör därutöver vara avgiftsfinansierade.

I budgetunderlag för 2024 äskar Försäkringskassan 10 miljoner kronor årligen för myndighetens arbete med att tillhandahålla säker och effektiv it-drift. Försäkringskassan anser således att även de tre övriga myndigheterna ska få en finansiering om 10 miljoner kronor per myndighet och år för samma ändamål.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av överdirektör Maria Rydbeck, områdeschef Juha Alskog och enhetschef Helena Hörnfeldt, den sistnämnda som föredragande.

Nils Öberg

Helena Hörnfeldt